HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בהמה טמאה בכלל חיה טמאה בהמה טהורה בכלל חיה טהורה ובלשון הזה אמר לי חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל חיה בכלל בהמה מנלן דכתיב [1]זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים וגו' איל וצבי ויחמור וגו' הא כיצד חיה בכלל בהמה בהמה בכלל חיה מנלן דכתיב [2]זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה הא כיצד בהמה בכלל חיה א) חיה טהורה בכלל בהמה טהורה א לסימנים חיה טמאה בכלל בהמה טמאה ב להרבעה בהמה טמאה בכלל חיה טמאה לכדרבי ב) דתניא רבי אומר אקרא אני חיה בהמה למה נאמרה נאמרה כאן בהמה טמאה ונאמר להלן בהמה טמאה מה להלן טומאת קדש אף כאן טומאת קדש בהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה ג) דתנן המפלת מין בהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין ג אם זכר תשב לזכר אם נקבה תשב לנקבה אינו ידוע תשב לזכר ולנקבה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים ד כל שאינו מצורת אדם אינו ולד ולרבנן האי קרא למה לי כוליה לכדרבי הוא דאתא:

מתני' ה האשה שמת ולדה בתוך מעיה ופשטה חיה את ידה ונגעה בו החיה טמאה טומאת שבעה והאשה ד) טהורה עד שיצא הולד:

גמ' אמר רבה כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה ו כך טהרה בלועה אינה מיטמאה טומאה בלועה מנלן דכתיב [3]והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו א] מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה וקאמר רחמנא טהור ודלמא שאני התם דלא חזיא לגר הניחא לרבי יוחנן ה) דאמר ז אחת זו ואחת זו עד לכלב שפיר אלא לבר פדא דאמר טומאה חמורה לגר וטומאה קלה עד לכלב משום דלא חזיא לגר הוא נהי דלא חזיא בפניו שלא בפניו מיחזיא חזיא ליה אשכחן טומאה בלועה טהרה בלועה מנלן קל וחומר ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא דאמר מר ו) ח טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע מציל על טהרה שבתוכו מלטמא

אדם

בהמה טמאה בכלל חיה טמאה לכדרבי גרסינן: **אקרא אני חיה.** לגבי קרבן עולה ויורד או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה (ויקרא ה) ודי היה לי בקריאת חיה ויודע אני שהבהמה בכלל חיה בהמה למה נאמרה: **נאמר כאן בהמה טמאה ונאמר.** בטמא שאכל את הקדש בפרשת ז) (אמור אל הכהנים) [צו] ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה ח): **מה להלן בטומאת קדש.** כלומר בטמא שאכל את הקדש: **אף.** קרבן עולה ויורד דכתיב או נפש אשר תגע וגו' ט) ומשמע דבנגיעת טומאה מחייב ליה קרבן עולה ויורד דילפינן בהא גזירה שוה דלא מיחייב עד דאכיל קדש או יכנס למקדש ולהא מילתא איצטריך לן בהמה טמאה בכלל חיה דאי לאו דקים לן מזאת החיה דבהמה בכלל חיה לא הוה מייתר לן האי בהמה טמאה לג"ש דלא הוי מצי למימר אקרא אני חיה: **בהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה.** דגבי חיה כתיבא (בראשית ב) יצירה ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה וגו' ונפקא מינה למפלת מין בהמה חיה ועוף דקאמר ר"מ תורת ולד עליהן ואמן יושבת עליהן ימי טומאה וימי טהרה ואמרינן בהמפלת (נדה כב:) מ"ט דר"מ הואיל ונאמר בהן יצירה כאדם. והוא הדין דבהמה טמאה בכלל חיה טמאה נמי להאי מילתא איצטריכא אלא כבר פריש בה מלתא אחריתי לכדרבי וחדא מינייהו נקט ובכל כללי דברייתא פריש חדא מילתא: **תשב לזכר.** שבעת ימי טומאה ול"ג ימי טוהר שכל דמים שהיא רואה בהן טהורין: **ותשב לנקבה.** שבועים טמאים וס"ו טוהר: **אינו ידוע.** אם זכר אם נקבה הטל עליה חומר שניהם ותשב לזכר ולנקבה שבועים טומאת לידת נקבה ואפילו אינה רואה בהן שמא נקבה ילדה ובלא ראייה איכא שבועים טומאת לידה וימי טוהר אין לה אלא עד ארבעים יום מתחלת לידתן כדין זכר שמא זכר הוא: ה"ג **ולרבנן האי קרא למה לי כוליה לכדרבי אתא.** ואמתניתין קאי. ולרבנן דפליגי אדרבי יוסי הגלילי הא קרא דר"נ דילפינן מיניה ואיזה זה עובר שבטמאה טמא למה לי: **לכדרבי הוא דאתא.** חיה טמאה לגופיה ובהמה טמאה לג"ש ואיידי דכתב טמאה בבהמה משום ג"ש כתב נמי בחיה דכל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה: **כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה.** אחרים דמפרש בה קרא בהדיא כדלקמן: **כך טהרה בלועה אינה מיטמאה.** כגון בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת אינה מיטמאה כדיליף בקל וחומר: **מי לא עסקינן.** אפילו באוכל נבלה סמוך לשקיעת החמה דעדיין היא במעיו ולא נתעכלה וקמטהר ליה קרא בהערב שמש אלמא מכיון שנבלעה הרי היא כמעוכלת לענין לטמא. והא ליכא למימר דטעמיה משום (א) דמגע בית הסתרים לא מטמא ותוכו של אדם בית הסתרים הוא דא"כ תטמאנו במשא דאמרינן ביוצא דופן (נדה דף מג:) נהי דטומאת בית הסתרים במגע לא מטמיא במשא מיהא מטמיא אלא לאו ש"מ בליעה מעכבתה מלטמא: **דלא חזיא לגר.** וכתיב (דברים יד) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך וגו' הראויה לגר קרויה נבלה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה: **הניחא.** דמצית למילף טעמך מהכא: **לרבי יוחנן דאמר.** במסכת בכורות (דף כג.): **אחת זו ואחת זו.** בין לטמא אדם ובין לטמא אוכלים היא מטמאה עד שתיפסל מאכילת כלבים כ) וקרא י) (לאתויי) [למעוטי] היכא דהסריחה מחיים הוא דאתא אבל היכא דנראית לגר בשעת מיתה י) (והלכה) [וחלה] עלה שם נבלה לא פקע מינה שם נבלה עד לכלב והכא קא מטהר ליה בהערב שמש: **שפיר.** מצית למילף דטעמא משום בליעה הוא: **אלא לבר פדא דאמר טומאה חמורה.** לטמא אדם היא קרויה נבלה כל זמן שראויה לגר למאכל אדם אבל מכאן ואילך אין שם נבלה עליה להיות אב הטומאה אלא אוכלין ומשקין הוא דמטמא: **עד לכלב.** דלא גריעא ממגע נבלה שהוא ראשון לטומאה ומטמא אוכלין האי דמטהר ליה קרא משום דלא חזיא לגר הוא ולא מטמיא אדם: **שלא בפניו מיחזא חזיא ליה.** ג] אם בלע חתיכה קטנה ולא לעסה חזיא למי שלא ידע שבלעה: **טהרה בלועה.** דאינה מקבלת טומאה מנלן: **מה כלי חרס [המוקף] צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא.** שאם היה כזית המת בתוכו אין בליעת הכלי מעכבתו מלטמא את הכלי ואת כל האהל: **דאמר מר טומאה רצוצה.** בקרקע שאין לה אהל טפח: **בוקעת ועולה.** ומטמאה כל המאהילים עליה אפילו סמוך לרקיע. אלמא אפילו בליעת קרקע אינה מעכבת וכל שכן בליעת כלי והרי הוא מציל על טהרה שבתוכו ומעכבת מליטמא באהל המת כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף כה.):

אדם

ולרבנן האי קרא למה לי כוליה לכדרבי אתא. כן גירסת הקונטרס ופירש לאדרבנן דרבי יוסי הגלילי בעי האי קרא דרב נחמן למה לי וקשה לפירושו למה המתין עד כאן ועוד ה"ל למבעי נמי לרבנן קרא דרבי יצחק למה להו לכן נראה כגירסת הספרים דגרסי הניחא לר"מ אלא לרבנן מא"ל כלומר אמאי איצטריך כללא דבהמה טהורה בכלל חיה טהורה דלדידהו ליכא למימר ליצירה:

והאשה טהורה עד שיצא. כשלא העגיל הראש כפיקה מיירי דאי העגיל הוי טמא עד שלא יצא הולד משנפתח הקבר י) דתניא באהלות (פ"ז מ"ד) ומייתי לה בהלוקח בהמה (בכורות כב.) אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו הראש כפיקה א"נ סבר ליה כתנא דתוספתא דאהלות (ספ"ח) דאמר אין לולד טומאה עד שילא ט) לאויר העולם: **מי לא עסקינן** דאכל סמוך לשקיעת החמה וקאמר רחמנא דטהור. וא"ת אמאי לא מדקדק מדאמע בברייתא בפרק יוצא דופן (נדה מב:) נבלה דלא מטמאה בגדים אבית הבליעה מדכתיב בנבלת עוף טהור לטומאה בה ולא באחרת ומשם מדקדק אביי דמקום נבלת עוף טהור בלועה הוא וי"ל דודאי אליבא דאביי היה יכול לדקדק משם אבל לרבא דסבר דבית הסתרים הוי היכי מתרץ לברייתא ע"כ כשתחב לו חבירו בבית הבליעה וחזר והוציאו ובית הבליעה היה רחב ולא הסיטה כלל התם ממעט קרא דווקא נבלת בהמה ומיהו היינו יכולין לפרש אע"ג דלא חזר והוציאו דכי קאמר רבא דבית הסתרים הוי היינו ד] תחלת הבליעה אבל לסופו מודה דבלוע הוא אבל לפי זה היה יכול לדקדק משם אף לרבא דטומאה בלועה לא מטמאה ואם תאמר והיכי מדקדק הכא ה] מהאי קרא דהאוכל מנבלתה והא האי קרא בנבלת בהמה כתיב דלא מטמאה בבית הבליעה ובמגע איירי ולא באכילה ולא כתיב אוכל אלא ליתן שיעור אכילה דהיינו כזית לנוגע ונושא כדמפרש התם בנדה ואי איצטריך לדרשא דהכא אם כן היכי מדקדק מינייהו לשיעור נוגע ונושא באוכל ויש לומר דלא מסתבר לאוקומי כוליה לדרשא דהכא לטהר טומאה בלועה דהא משמע דאתא למימר טומאה דכתיב והאוכל יכבס בגדיו ומ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו דמשמע דטיהר הכתוב את האוכל כשטבל והעריב שמשו:

אטו

עין משפט נר מצוה

כט א (מיי' פ"א מהל' שחיטה הלכה ה סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' יג סעיף א) [מיי' פ"א מהל' מ"א הל"ב סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' עט ס"ח]:

ל ב מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רצו ס"ח]:

לא ג ד מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ח טוש"ע י"ד סי' קצד ס"ג:

לב ה ו מיי' פכ"ה מהל' טומאת מת הלכה יב:

לג ז מיי' פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכ' יח [ופ"א מהלכות אבות הטומאה הלכה יא ועוד שם פ"ג הלכה יא ופ"ד הלכה יב]:

לד ח מיי' פ"י מהלכות טומאת מת הלכה ד ה:

◆

שיטה מקובצת

א] מי לא עסקינן כו'. נ"ב עי' תוס' מנחות דף סט ע"א: ב] קרא למעוטי היכא דהסריחה מחיים: ג] אם בלע חתיכה קטנה ולא לעסה והקיאה חזיא למי שלא ידע שנבלעה: ד] היינו תחלת בית הבליעה אבל בסופו: ה] מהאי קרא דהאוכל מנבלתה יכבס בגדיו והא האי קרא בנבלת בהמה כתיב:

◆

רבינו גרשום

בהמה טהורה בכלל חיה טהורה לסימנין. כלומר בחיה נאמר סימנין דכתיב זאת החיה אשר תאכלו כל מפרסת פרסה וגו' ובהמה בכלל חיה: חיה טהורה בכלל בהמה טהורה להרבעה. כלומר בהרבעה כתיב בהמה ולא כתיב חיה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים וחיה בכלל בהמה: דתניא רבי אומר אקרא אני חיה. כלומר ולא צריך למיכתב או בנבלת בהמה טמאה ליכתוב בנבלת חיה טמאה ואני יודע דבהמה בכלל חיה: בהמה למה נאמרה נאמר כאן בהמה טמאה בויקרא ונאמר להלן בהמה טמאה בצו את אהרן או בבהמה טמאה ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' מה להלן בטומאת הקדש הכתוב מדבר אף כאן בטומאת הקדש הכתוב מדבר דאי נגע בין בנבלת בהמה טמאה בין בנבלת חיה טמאה ונגע בקדשים חייב קרבן: בהמה טמאה בכלל חיה טמאה ליצירה כלומר א) בריה הוא דכתיב והיא מפלת בין מין בהמה בין מין חיה אם זכר תשב לזכר וכו': הניחא לר' מאיר. דאמר המפלת מין בהמה חיה ועוף טמאה מיבעי ליה להאי קרא בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה ליצירה: אלא לרבנן דאמרי כל שאינו מצורת אדם אינו ולד ואינה טמאה ב) האי קרא דמקיש נבלת חיה טמאה לנבלת בהמה טמאה למה לי: כוליה לכדרבי הוא דאתא. כלומר האי קרא בנבלת חיה טמאה לרבנן לא מיבעי להו ליצירה לא איתקש חיה טמאה לבהמה טמאה אלא לכדרבי לצורך קדשים: ופשטה החיה את ידה בתוך מעיה. פשטה ידה דרך בית הרחם: אמר רבה כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה. כלומר דחזינן הכא לענין חיה שהולד שהוא בלוע במעי אמו אינו מטמא את האשה: כך טהרה בלועה אינה מטמאה. שאם אדם טהור בלע טבעת טהורה ואח"כ נטמא האדם הטבעת שבמעיו אינו טמא כדבעינן למימר לקמן: מי לא עסיק' דאכל סמוך לשקיעת החמה. כלומר שלא נתעכל הטומאה וקאמר רחמנא דלערב טהור ולא מטמא ליה לאדם דטומאה בלועה היא: ודילמא שני התם דלא חזיא לגר. כלומר לפיכך אינה מטמאה אדם ולא מטעם טומאה בלועה: ומנא לן דאי לא חזיא לגר לא מטמאה דכתיב לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה נבלה שאינה ראויה לגר לא חשובה נבלה: הניחא לר' יוחנן דאמר אחת כו'. כלומר אחת טומאה חמורה אחת טומאה קלה עד לכלב דאי ראויה לכלב מטמאה אפי' אדם וכלים שפיר כלומר מפקינן ודאי טומאה בלועה דלא מטמאה מהכא מהאוכל את נבלתה (דאי) [דודאי] ראויה לכלב ואי לא אמרינן טומאה בלועה לא מטמאה היתה הטומאה מטמאה לאדם דהא ראויה לכלב: נהי דלא חזיא בפניו כו': כלומר בפניו של גר דאי הוה רואה שהוא בלעה והקיאה לא הוה אכיל ליה אבל אי הקיאה שלא בפניו והוא לא ידע שאדם בלעו הוה אכיל ליה: שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא. כלומר (האי) [דאי הוה] שרץ בתוך כלי חרס אע"ג שמוקף צמיד פתיל טהרות שעל גביו טמאין דטומאה בוקעת ועולה ומציל על טהרות שבתוכו מלטמא דאי מוקף צמיד פתיל כל טהרות שבתוכו טהורה אע"ג דהוא באהל המת:

מסורת הש"ס

א) [לעיל סג. לקמן פד. נדרים פא. מיר לה: זבחים קטו: ב"ק יז: נד:], ב) שבועות ז. יט. [לעיל עג.], ג) [כריתות ז: בכורות מ.], ד) [עי' תוספות בכורות כב. ד"ה עד], ה) בכורות כג. [נזיר נ.], ו) [אהלות פ"ז ופ"ד מ"ו נזיר נג.], ז) רש"א, ח) [ויקרא ז], ט) [שם ה], י) רש"א, כ) [צ"ל דתנן].

◆

תורה אור השלם

1. זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ שׁוֹר שֵׂה כְשָׂבִים וְשֵׂה עִזִּים: אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וְאַקּוֹ וְדִישֹׁן וּתְאוֹ וָזָמֶר: דברים יד ד, ה
2. דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא ב
3. וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא יא מ

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והאשה כו' לאויר העולם. עיין בר"ש פ"ז משנה ה':

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי לא עסקינן וכו' למגע בית הסתרים. נ"ב פי' ונפקא מינה לב' טבעות כלפירש"י בעמוד שני לדף זה בסופו:

◆

מוסף רש"י

חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים. שאין סימני חיה מפורשת אלא בבהמה כתיב בה מפרסת פרסה (לקמן סד.). אקרא אני חיה. בקרבן עולה ויורד כתיב או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה, ודי אם הייתי קורא בנבלת חיה טמאה שנכתב ראשון ולא הייתי צריך לחזור ולכתוב בהמה, שהרי בהמה בכלל חיה, שנאמר זאת החיה אשר תאכלו ומפרש ליה כל בהמה מפרסת פרסה (שבועות ז.). ונאמר להלן בהמה טמאה. באוכל קדשים בטומאת הגוף כתיב ואשר יאכל בשר מזבח השלמים וגו' ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה ואכל מבשר זבח השלמים (שם). תשב לזכר. ימי טומאה שבעה וימי טהרה ל"ג, דמים שתראה בהן טהורין (נדה כא. ובעו"ן בכורות מ.). תשב לנקבה. י"ד טמאים וס"ו טהורין (שם). לזכר ולנקבה. לחומרא, ימי טומאה דנקבה שבועים וימי טוהר לסוף ארבעים יום זכר ולא פ' כנקבה (נדה כא.). דלא יהא לה לי"ג ימי טוהר (בכורות מ.). שטומאה בלועה. בבעלי חיים (לקמן קכו.). אינה מטמאה. לא במגע ולא במשא (נדה מב.). טומאה חמורה. דהיינו משא, לגר. עד שתהא ראויה לגר תושב, אבל אם סרחה ואינה ראויה לגר תו לא מטמאה, טומאה קלה של מגע עד שתפסל מאכילת כלב (בכורות כג.).

א) נראה דצ"ל כלומר דליצירה בחיה הוא דכתיב ואמרינן דגם בהמה בכלל ודתנן דהמפלת מין בהמה וכו'. ב) לכאורה אינו מובן דלפי גירסת רבינו והיא גירסת התוס' דגרסי הניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר לא קאי קושיא אלא על הכלל וכמש"כ התוס' וצ"ע.